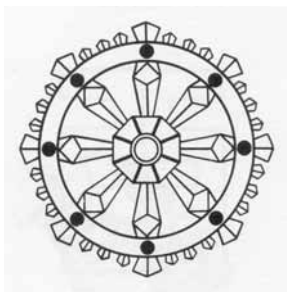

De vorm en functie van stupa's

– Annie Garnier

Het is tegenwoordig algemeen bekend dat de Tibetaanse lama's (*Ganesha* = boeddhistische priesters), op de stukken grond waar zij belangrijke kloosters gevestigd hebben, monumenten van een voor ons, westerlingen, vreemde vorm hebben laten bouwen. Zij noemen die 'Tchörten', een Tibetaans woord dat een vertaling vormt van het Sanskriet woord 'stupa'. Wat stellen deze bouwsels voor en met welk doel zijn zij opgericht? Dat willen we in dit artikel proberen duidelijk te maken.

Afgaande op de definitie van het woord 'stupa' zoals die in het Sanskriet woordenboek gegeven wordt, is het een 'koepelvormige aarden of bakstenen monument waarin overblijfselen van de Boeddha bewaard worden of dat dient als herinnering aan een religieuze gebeurtenis, relikwieën-kist, relikhouder'.

In de grote Larousse encyclopedie vindt men nog de volgende definitie: 'grafmonument of herdenkingsmonument in de vorm van een volle koepel, opgericht boven de overblijfselen van de Boeddha of van eminente geestelijken'. En op een bladzijde gewijd aan de Indiase kunst geeft de Larousse encyclopedie als voorbeeld de stupa van Sancî (uitgesproken als Santchî), met deze omschrijving: *'voornaamste stupa van Sancî, opgericht in de tweede eeuw voor Christus, verder uitgebouwd tussen de eerste eeuw voor Christus en de eerste eeuw na Christus; als wezenlijk monument van het Tibetaanse boeddhisme, dient de stupa als herdenkingsplaats en als gewijde plek; tussen de basis van de*

koepel en de balustrade vindt de rituele omgang door de gelovigen plaats. De opbouw van de stenen balustrade is nog rechtstreeks voortgekomen uit de oorspronkelijke houten architectuur en dat geldt ook voor de open portieken op de vier belangrijkste punten die versierd zijn met verhalende reliëfs' (in deze stupa worden de overblijfselen bewaard van Shâriputra en Maudgalyâna, twee rechtstreekse discipelen van de Boeddha).

Hoewel het gebruik van stupa's zich tijdens de opkomst van het boeddhisme in India wijd verspreidde, is de oorsprong van de stupa in werkelijkheid veel ouder: het is in feite een prehistorisch monument, de bij de archeologen welbekende tumulus of grafheuvel. Het is een equivalent van wat de Ieren een cairn noemen: een tumulus van aarde en stenen waarmee megalithische graven afgedekt waren. Thans is een cairn, voor onderzoekers en alpinisten, een bergje van stenen om een bepaalde plek te markeren, een doorgang aan te geven, enzovoort. Je kunt het eigenlijk vergelijken met een markeringspaaltje of een vuurtoren en dat komt merkwaardig genoeg overeen met een van de rollen die de stupa's vervullen, zoals we nog zullen zien. In de prehistorie, zo wordt ons gezegd, bestonden de grafheuvels van de grote steppen uit een in het gras uitgesneden vierkant waarop men een hoop stenen legde (te vergelijken met de cairns) in het midden waarvan men een galg plantte. Het was de offerplaats, die ook het vedische altaar werd. In India kreeg hij langzamerhand die echte gebouwde vorm, bestaande uit een vierkante basis waarboven een koepel gebouwd werd die op de top een stok had met drie horizontale stangen. Wat het woord offer (= sacrificium) betreft,

moeten we bedenken dat het veeleer verbonden is met de notie van heilig maken dan met doden, opofferen; aanvankelijk was het enige offer dat van het vuur dat de plaats heiligt waar het brandt en waarvan de vlammen naar de hemel reiken en een verbinding met het goddelijke vormen.

Nu volgt de uitleg die de Boeddha gaf met betrekking tot deze primitieve, oorspronkelijke vorm van de stupa's, waaraan pas later versieringen en details werden aangebracht. Deze verklaring is door de Chinese monnik Hiuan-Tsang genoteerd in een sutra (vers) die gevonden is in Baktrië, een voormalig Centraal-Aziatisch land dat nu binnen Turkmenistan ligt: *'Onder de boom van het Inzicht, leerde de Boeddha, nadat hij aan de twee handelaren Trapusha en Bhalika, die zijn eerste lekendiscipelen waren, een lok van zijn haren en stukjes afgeknipte nagel van zijn 10 nagels gegeven had, ook nog de kunst om zijn kostbare Relikwieën te vereren. Hij nam toen zijn drie kledingstukken, vouwde elk ervan in een vierkant en stapelde ze op elkaar op de grond, beginnend met het grootste en eindigend met het kleinste; toen draaide hij zijn bedelnap om en legde die daar bovenop en plantte zijn stok van religieuze Zwerver recht op bovenop dat alles, terwijl hij die in het centrum vasthield. 'Zo, zei hij, maakt men een Stupa!' Dat was het eerste model dat door de Allerhoogste getoond werd na zijn Verlichting.'*

Later kregen de stupa's een uitgebreidere en meer versierde vorm in overeenstemming met de kunst van de Aziatische landen waar het boeddhisme zich in de loop van de tijd vestigde, tot aan de Tibetaanse Tschorten en de Japanse pagodetoren, zoals je die ziet in de grote parken van de tempels in

het oude Japan (o.a. in Nara), toe. Laten we daarbij ook denken aan de schitterende stupa's van Bangkok in Thailand, of van de Boroboedoer op Java, op het terras van deze reusachtige tempel die de mandala vormt van het universum! Maar onder al die verfraaiingen kun je nog altijd de oorspronkelijke vorm terugvinden, die een machtig symbool is, want haar vierkante basis stelt de aarde voor, de koepel erboven staat voor de hemel, en de stok daar bovenop en er dwars doorheen is de as, evenzeer onze eigen as als die van de wereld. Het is altijd een heilige plaats geweest: van oorspronkelijke offerplaats (dus heilig) werd het een bewaarplaats van relikwieën (dus heilig) of een plaats gewijd aan een heilig persoon. Van oorsprong werd er het heilig vuur ontstoken, maar nu is dit vuur het vuur van onze centrale as, van het kundalini dat wij moeten 'ontsteken', dat wil zeggen doen ontwaken door ons bewust te worden van ons oorspronkelijke wezen, dat in de vergetelheid is geraakt in de loop van de involutie.

De vorm van de stupa is een machtig en veelbetekenend symbool. Als je het ontwerp ervan schematisch weergeeft lijkt de stupa te bestaan uit achtereenvolgens een vierkant, een cirkel, een driehoek en dan een halve cirkel met een vlam er bovenop. Deze verschillende delen symboliseren elk een van de elementen waaruit het universum en wijzelf zijn opgebouwd: het vierkant staat voor de aarde en heeft betrekking op het Mûlâdhâra chakra (het stuitchakra), de cirkel staat voor het water en heeft betrekking op het Manipûra chakra (navelchakra), de driehoek symboliseert het vuur ter hoogte van het Anâhata chakra (hartchakra), de halve cirkel vertegenwoordigt de lucht

op het niveau van het Vishuddha chakra (keelchakra) en de vlam symboliseert het ether (Akasha) op het niveau van het Sahasrâra chakra (kruinchakra). U zult ongetwijfeld opgemerkt hebben dat er slechts vijf chakra's genoemd worden, terwijl de traditie van de kundalini-yoga er zeven telt: dat komt omdat in het Tibetaanse meditatiesysteem het Svadhîsthâna chakra (miltchakra) in het algemeen niet apart genoemd wordt of als een onafhankelijk centrum beschouwd wordt, maar geassocieerd wordt met het Mûlâdhâra chakra; dat geldt ook voor het Ajna chakra (voorhoofdchakra) dat niet apart geteld wordt, maar beschouwd wordt als verenigd met Sahasrâra chakra, de duizendbladige lotus.

Men kan zien dat de stupa ons wezen symboliseert in zijn elementaire vorm (aarde, water, vuur en lucht) zowel als in zijn geestelijke vorm (de chakra's): het is een gestileerd portret van onszelf! En terwijl de stupa de synthese is van het dharma, is zij tevens de synthese van onszelf (*Ganesh*; dharma = wet, plicht, religie).

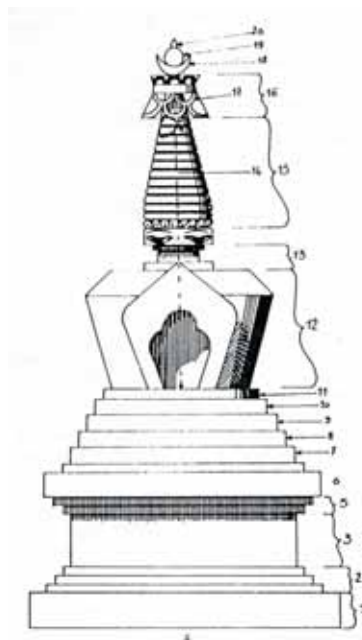
Laten we nu in detail de betekenis van de uitgebreide vorm van de stupa bekijken, zoals die door de Tibetaanse traditie verklaard wordt. Deze noemt haar Tchörten, een woord dat 'ondersteuning van het dharma' betekent (Tchö = dharma, ten + ondersteuning). Een stupa stelt niet alleen de ondersteuning maar ook de synthese van het dharma voor. De lama's zeggen: *'De Tchörten stelt de ontwaakte geest van de Boeddha voor'*, die geest welke de onze is in alle eeuwigheid en die we gewoon, beetje bij beetje, weer moeten ontdekken door de weg te volgen die aangeduid wordt door de verschillende verdiepingen van de stupa.

Want dit monument is ook een gids, een aanwijsbord, een wegwijzer.

In haar algemene vorm is de stupa allereerst een mandâla in reliëf, waar wij gewoonlijk alleen maar gewend zijn aan vlak getekende mandâla's (*Ganesha*: mandala = een magisch diagram voor meditatiedoeleinden). Laten we haar eens vanaf de basis beschouwen:

1: Het basisplatform, dat "de aarde vasthoudt", symboliseert de tien deugden die de juiste basis vormen voor bevrijding. Deze deugden zijn de volgende: a. van het lichaam: het leven beschermen; edelmoedigheid betrachten; morele zuiverheid betrachten. b. van het woord: de waarheid spreken; verzoenen; zacht en vriendelijk spreken; wel- overdacht spreken. c. van de geest: tevreden zijn; altruïsme beoefenen, vertrouwen koesteren in juiste inzichten. U ziet dat het doel al meteen vanaf het begin is aangegeven: bevrijding bereiken. En ook zal ons de te volgen weg gewezen worden. Deze basis brengt ons rechtstreeks naar de kern van het probleem: we moeten de weg afleggen *binnenin* ons: de verschillende verdiepingen van de stupa zullen aspecten van onszelf zijn op de weg van het dharma, zwakheden die we moeten overwinnen en vermogens die we ons eigen moeten maken. Het doel is om het juweel uit zijn omhulsel te bevrijden, het juweel dat we, nog geheel onbewust, zijn en dat we in al zijn schoonheid zullen zijn wanneer we de top van de stupa bereikt hebben. Daartoe moeten we in alle bescheidenheid beginnen te werken aan wat we in onze huidige gedaante zijn: lichaam, woord, geest. De stupa is dus ook een geheugensteuntje voor ons innerlijk wezen.

2: De drie treden die bovenop de basis liggen symboliseren de drie toevluchten waaraan men vasthoudt: a. de

Boeddha; b. het onderricht van de Boeddha (het dharma); c. de verzameling van hen die dit onderricht in praktijk brengen (het sangha). (*Ganesha*: sangha = de religieuze orde die door de Boeddha is gesticht)

De tien basisdeugden stellen ons in staat om, wanneer ze op de juiste wijze in praktijk worden gebracht, dichterbij het wezen van Boeddha, van het dharma en het sangha te komen, ons naar hen te richten en te verheffen. dat is wat bedoeld wordt met onze toevlucht nemen in hen.

3: De Leeuwentron symboliseert de superioriteit over het hele universum. Een superioriteit die slechts voortkomt uit onze bewustwording van onze eenheid, van ons één zijn met het universum. Men kan slechts superieur zijn aan het universum, men kan slechts één ermee zijn door het overwinnen van de illusie van een klein afgescheiden ik. De leeuw symboliseert de moed van de held die, over zichzelf zeegevierend en zich bewust wordend dat hij

niets is van wat de illusie hem voorhield, Alles kan zijn.

4: Hier gaan we, merkwaardig genoeg, onder de stupa de aarde in, waar de Kruik met de Schatten de ‘acht nobele schatten’ symboliseert. Wanneer men een supa opricht, begint men eerst met een ceremonie van de fundamenten, de wijding van de plaats waarbij een kruik in de grond wordt gestopt, onder het toekomstig bouwsel. Deze kruik met schatten bevat kostbare metalen, medicamenten, zaden, geuren en essences, mantra’s. Deze voorwerpen zijn kostbaar voor de drie niveaus van het menselijk bestaan, want zij dienen ter zuivering en bescherming. En zij symboliseren, zo zegt men ons, de acht nobele schatten, die wijzelf moeten ontdekken in ‘onze’ innerlijke aard. Het plaatsen van al deze kostbare voorwerpen aan de basis van een stupa is, van de kant van degenen die het monument financieren en bouwen, het doen van een kostbare gift, een dāna, aan al diegenen die de plaats zullen bezoeken, omdat deze gewijde voorwerpen een weldadige uitstraling zullen hebben op hen die er met vertrouwen en respect naartoe zullen komen. (*Ganeshā*: dana = liefdadigheid, één van de paramita’s, deugden) Deze gift, een gebaar van mededogen en liefde ten aanzien van alle wezens, brengt ons logischerwijze naar het volgende niveau.

5: De kleine en de grote Lotus symboliseren de zes transcendentale deugden: edelmoedigheid, moreel besef, geduld, energie, meditatie, wijsheid, allemaal Grenzeloos. U herkent hierin de zes paramita’s, waarover H.P. Blavatsky spreekt in *De Stem van de Stilte*. De kleine en de grote lotus zijn die twee omgekeerde treden die de stupa weer breder maken. Dat men ze lotus-

sen noemt is om te laten zien dat ze als het ware een beker vormen (die van het hart) waarin de zes paramita’s zullen ontluiken, waarvan de transcendentie ons de weg opent naar een andere dimensie.

6: De vier hoeken van de Troon aan de basis (= nieuw platform) symboliseren de vier onbeperktheden: onbeperkte liefde, onbeperkte mededogen, onbeperkte vreugde, onbeperkte gelijkmoedigheid. Men noemt dit deel een ‘basis-troon’ omdat deze vier onbeperktheden een basis vormen die voor ons onontbeerlijk is in deze evolutie. Er was reeds een basis ter hoogte van de bodem, maar als we een beetje in onszelf gebouwd hebben en enige etappes hebben afgelegd, moeten er nieuwe bases gelegd worden op een ander, wijder en hoger niveau.

Dan komen er enige treden (nummer 7 – 10). De nummer 11, daarboven geplaatst, is ondanks zijn vorm, geen trede, maar wederom een basis, de onwankelbare basis. We gaan van basis naar basis, waarbij we iedere keer van register veranderen.

7: De eerste trede symboliseert de vier fundamentele aandachtspunten: de tijdelijkheid van het lichaam, van de zintuigen; de veranderlijkheid van de gedachten, de omstandigheden van het bestaan (de dharma’s). Met de omstandigheden van het bestaan, de dharma’s, wordt grofweg de onderlinge afhankelijkheid van alles bedoeld. Deze vier aandachtspunten zijn wezenlijk, zij vormen een van de allereerste leringen die door de Boeddha gegeven zijn. Deze zei: *‘Wie de tijdelijkheid goed begrepen heeft is heel dicht bij de Bevrijding.’*

8: De tweede trede symboliseert de vier volmaakte inspanningen: proberen om reeds bestaande gunstige omstandigheden te behouden; proberen zulke

nog niet bestaande omstandigheden te scheppen; proberen om de bestaande ongunstige omstandigheden te elimineren; je best doen om te voorkomen dat er zulke omstandigheden ontstaan. Deze omstandigheden, gunstig of ongunstig, hebben te maken met onze vooruitgang op de ‘weg naar ontwaaken’, omdat het gaat om ‘volmaakte’ pogingen. Er is hier sprake van duidelijk gericht zijn, van een zoeken naar evenwicht en harmonie.

9: De derde trede symboliseert de vier wonderbaarlijke voetsteunen: het bidden, het denken, het volharden, het handelen. Men noemt ze Siddhipāda. Pāda is de voetsteun, de stap, de etappe, de maat, enzovoort. Zij stelt in staat vooruit te komen, letterlijk en figuurlijk. Siddhi is het volbrengen, het vermogen, vandaar dat het bijvoeglijk naamwoord ‘wonderbaarlijk’ gebruikt wordt om deze vier voetsteunen aan te duiden. Een siddhi (*Ganesha*: siddhi = transcendent psychisch vermogen) is niet een onverklaarbaar wonder, het is kennis van de wet en haar toepassing. Het gebed, het denken, het volharden en het handelen maken het mogelijk dingen te verwezenlijken op fysiek, psychisch en spiritueel gebied. Iedere etappe die wordt afgelegd geeft nieuwe mogelijkheden.

10: De vierde trede symboliseert de vijf spirituele vermogens: vermogen van het geloof, vermogen van energie, vermogen van aandacht, vermogen van concentratie, vermogen van kennis.

11: De onwankelbare basis die de (centrale) kruik ondersteunt symboliseert de vijf krachten: kracht van het geloof, kracht van de energie, kracht van de aandacht, kracht van de concentratie, kracht van de kennis.

U zult opmerken dat er een verband is tussen de vijf vermogens van de vier-

de treden en de vijf krachten van de onwankelbare basis: het beoefenen van een vermogen zal de kracht geven, de daarmee corresponderende macht. De Boeddha heeft aangegeven dat deze vermogens beoefend worden door re-traite, door afwezigheid van passie, door loslaten en afstand doen, en dat dat de weg naar nirvana is.

12: Op deze onwankelbare onuitroeibare basis zal de centrale kruik kunnen rusten, die welke, op halve hoogte van de stupa, de relieken bevat. Symbolisch stelt deze kruik ons hart voor, waarin zich de vijf spirituele vermogens en de vijf daarmee corresponderende krachten zich ontwikkelen. Als eenmaal de eerste etappes van de weg ons denken tot rust gebracht en gezuiverd hebben, kan alles zich concentreren in het hart waarin zich ons ware Zijn zal ont-hullen, dat tot nu toe gesluierd was door het verkeerde inzichten, de verkeerde woorden en daden die een scherm- persoonlijkheid gegenereerd hadden. De vorm van dit deel van de stupa stelt de holte van het hart voor waarin de ware schat verborgen is. De kruik symboliseert in zijn bijzonderheden de zeven etappes van het ontwaaken: totale herinnering (van vroegere levens); volmaakte kennis van alle dharma’s; vlijt; verrukking (diepe vreugde voortkomend uit innerlijke zekerheid); volmaakte beheersing van alle disciplines; concentratie; gelijkmoedigheid.

13: Boven de centrale kruik bevindt zich een gedeelte dat eerst slanker wordt en zich vervolgens weer verbreedt om ons naar die brede band te brengen die getekende en geschilderde ogen bevat. Dit vernauwde deel wordt de Tré genoemd en doet denken aan een nek die het hoofd kan laten rusten op de schouders. Dat we het woord

nek gebruiken komt omdat de stupa ons, ons geschematiseerde gestileerde lichaam voorstelt. Deze Tré symboliseert het 'eделе achtvoudige pad', het pad met de acht etappes: het juiste zien; het juiste begrijpen; het juiste woord; het juiste handelen; het juiste leven; de juiste inspanning; de juiste aandacht; de juiste concentratie. Het is het hart zelf van de weg die is aangegeven door de Boeddha. Boven de Tré bevinden zich, op een brede band, de ogen die op zichzelf al een samenvatting zijn van het hoofd als geheel, en vlak daarboven, een geopende Lotus die het Sahasrâra voorstelt, het hartchakra met de duizend blaadjes, dat ons hoofd kroont in ons meest subtiële lichaam waar de chakra's ontluiken. Deze ogen zijn geschilderd op de vier zijden van het monument wat het Zien voorstelt dat zich naar alle richtingen tegelijk uitstrekt: het is het totale zien van het ontwaakte wezen.

Laten we in gedachte houden dat we hier bij het niveau komen van de verwelkoming, van de verlichting. Tot daartoe hebben wij de diverse etappes van inspanning, van onderzoek, van verlangen naar het licht, van kwaliteiten die ontwikkeld moesten worden om het doel te bereiken, doorlopen. Maar vanaf deze lotus boven het hoofd, zullen we nu de eigenschappen van het wezen dat reeds overwinnaar is, van de volledige ontwaakte Boeddha tegenkomen.

14: Het volgende deel bestaat uit een as waaromheen 13 ringen boven elkaar zijn aangebracht. Deze as wordt de Levensboom genoemd en hoewel hij er al was vanaf de basis van de stupaconstructie, vanaf de grond, wordt hij nu pas genoemd: eenvoudigweg omdat het nog niet bewust was in ons; we hadden onze as niet gevonden, we wa-

ren nog niet gecentreerd, volmaakt in evenwicht, zolang we nog aan het wortelen waren met de Weg van de ontwikkeling, van de spirituele groei. Op het niveau van de stupa waar we ons nu bevinden is de as wel gevonden, het doel ligt voor ons. Deze levensboom symboliseert de tien inzichten die er ook aanwezig zijn, als vruchten van de gevolgde weg, verworven en niet nog te verwerven. Deze tien inzichten hebben betrekking op de volgende zaken: verschijnselen, geest, oorzaken en gevolgen, illusies, lijden, de oorsprong van lijden, het doen ophouden van lijden, de weg die voert naar lijden, verwoesting, het niet-verschijnen. Deze levensboom symboliseert ook de tien transcendentale inzichten.

15: Deze laatste zullen we terugvinden in de dertien ringen om de levensboom heen, waar zij worden geassocieerd met de tien vermogens, de tien machten van de volledig ontwikkelde Boeddha. Het is net zoals op de voorafgaande verdiepingen de nummers 10 en 11, waar de vijf spirituele vermogens in verband stonden met de vijf krachten. Hier zijn de tien transcendentale inzichten verbonden met tien vermogens, ook wel Siddhânta genoemd: het hoogste doel, het besluit. In dit woord siddhânta vinden we het woord siddhi terug: het vermogen of de verworvenheid. Kennen, weten, dat is kunnen. Alles is verworven.

16: Dan komen vervolgens het halve maantje op zijn voet die de toestand van de overwinnaar symboliseert, dat wil zeggen de overheersing van het spirituele. Het is duidelijk voor iemand die dit niveau bereikt heeft: hij is degene van wie de geest totaal wakker is, niet meer latent, in potentie aanwezig, maar geheel ontwikkeld.

17: In deze koninklijke parasol die het halve maantje is wordt een speciale vermelding gemaakt voor de Zaraisak, een soort metalig kantwerk dat de top van de schacht van de stupa bedekt en dat de versieringen van alle verheven eigenschappen symboliseert. Deze laatste zijn niets anders dan de paramita's, de transcendente eigenschappen, die lager in de stupa gezien zijn. Het wezen dat dit niveau van de stupa bereikt heeft, dus dit deel van de weg heeft afgelegd, is uiteraard getooid met alle verheven eigenschappen. Daarboven, tenslotte, hebben we als bekroning van de stupa de maan, de zon en het juweel in de top in de vorm van een vlam.

18: De Maan symboliseert het beëindigen van alle lijden. De maan, dat is ons denkende aspect; vanaf het ogenblik dat het denken juist is, gezuiverd in het volledig gerealiseerde wezen, kent het geen lijden meer en zal geen lijden meer veroorzaken, het is niet langer onderworpen aan maya, de scheppende illusie van al ons lijden.

19: De Zon staat op zijn beurt voor de uitstraling van duizend lichten van mededogen. Waar de maan ons denkaspect vertegenwoordigt, staat de zon voor ons hartaspect, de zetel van stralend mededogen en liefde. Het wezen dat het totale licht verworven heeft, kent zijn eenheid met alle andere wezens en kan niet anders dan zijn licht over hen uitstralen, vandaar het mededogen.

20: Wat betreft het Juweel in de Top, dat staat voor de verwezenlijking van alle wensen. Men spreekt in de teksten over het Cintamani, het juweel dat alle wensen verhoort. Welnu, aangezien alle uiteindelijke kwaliteiten van het dharma verworven zijn, 'heeft' men

zo'n juweel: in feite is men het zelf geworden.

Aangezien de wensen die men op dit niveau uit niet langer gedictieerd worden door de egogerichte persoonlijkheid maar gerechtvaardigde wensen zijn, volmaakt in harmonie met het geheel van het universum, zullen ze natuurlijk verhoord worden... zomaar! En trouwens er is geen wachten, geen ongeduld meer in dit stadium. Men weet, men heeft de totale kennis van het eeuwige nu, los van verleden, heden en toekomst; men is evenzeer in wat was, in wat zal zijn; er is alleen nog maar dat wat IS, hier en nu. Er valt dus niet meer 'naar iets te verlangen', iets te verwachten; alle wensen worden verhoord, maar ... zonder dat men de indruk heeft te hebben verwacht of gehoopt... men is overal, men is van alle tijd... men IS. Men heeft het uiteindelijke punt bereikt, men is teruggekeerd naar de oorsprong, naar de oorspronkelijke trilling, tegelijk licht en woord, vertrekpunt van alle manifestatie. Dat is de aard van het juweel in de top van de stupa. Eindelijk kunnen we op deze top de verlichte Boeddha zien, Heer van de drie werelden, triomferend op alle gebieden van het bestaan.

Zo ziet u dus wat stupa's zijn en waarom ze zo gebouwd worden: het is allereerst een reliekenschrift die menselijke resten bevat, maar die tegelijkertijd de overwinning op de dood aangeeft en de weg daar naartoe; het is ook, zoals we zagen, een synthese van ons wezen en het dharma; het is ook een symbool dat beschikt over een machtige energie, over een uitstraling van liefde. Het is een boodschap, een baken, in zekere zin een vuurtoren, die de weg wijst en er licht op werpt. Tenslotte is het een zegel geplaatst op een terrein, die aan de plek een waarde

geeft, een energetische kracht, een uitstraling, niet alleen symbolisch, maar zeer reëel. Het is een soort offerplaats die de plek tot een gewijde plek maakt. U zult nu ook begrijpen waarom een lama kon schrijven: *'Ik buig met grote devotie en diep geloof voor een zo wonderbaarlijke stupa die*

alle kwaliteiten van de overwinnaars incarneert... Voor wie een band aangaat met zo'n stupa, zal het leven zijn volle betekenis krijgen.'

Uit *Le Lotus Bleu*, mei 1998
Vertaling en bewerking:
Louis Geertman

Kosmologen denken nu serieus aan ons universum, met al zijn oceanische afmetingen en groepen van zonnen, als gewoon ons eigen dorpje, gewoon een uit vele - misschien wel oneindig veel - heelallen. Ze fonkelen in een superruimte, die, in de woorden van Helena Blavatsky 'de speelplaats (is) van ontelbare heelallen, die onophoudelijk verschijnen en verdwijnen,' als 'vonken der eeuwigheid.'

Maar waarom verschijnen deze heelallen? Waarom zet de Onbekende Wortel zijn anonimiteit voldoende opzij om tevoorschijn te komen als sterren en planeten? Noch de kosmologie, noch de theosofie kunnen meer doen dan een hint geven voor een antwoord, zo ver gaat een dergelijke vraag het gewone menselijke denken te boven.

De theosofie kan de wetenschap echter aanvullen als het het bewustzijn vanaf het begin samen met de materie aanwezig veronderstelt.

Robert Ellwood